

NEMZETGAZDASÁGI SZEMLE.

ÚJ FOLYAM.

1877.

JULIUS—SZEPTEMBER

III. FÜZET.

A KIKÉSZITÉSI ELJÁRÁS ÉS A VÉDVÁM

A vámpolitikának igen sok ága a tudomány és elmélet részéről egészen elhanyagoltatik, és tisztán a gyakorlat experimentátiójának engedtetik át, és pedig annyira, hogy bizonyos vámpolitikai jelenségek, daczára annak, hogy azok a nemzet iparára és közigazdasági állapotára kiváló fontossággal birnak, a theoretikusok előtt gyakran még csak felületesen sem ismeretek, lényegükkel senki sem foglalkozik, természetüket kifejteni általában senkinek sem jut eszébe. Ennek okát különösen abban kell keresni, hogy a gyakorlati téren a közigazgatásnál alkalmazott hivatalnokok részint nem birnak elég theoretikus képzettséggel arra, hogy egyes kezelési viszonyokat magasabb és általánosabb, közigazdasági szempontból megítélhetnének, — részint annyira el vannak foglalva a közigazgatás aprólékos és éber figyelmet igénylő részleteivel, hogy elméleti fontolgatásra, illetőleg tapasztalataiknak tudományos alakban feldolgozására sem kedvük, sem idejük nincsen. A tudomány embere pedig rendszerint nem jut azon helyzetbe, hogy az ily ügyeknek természetét gyakorlati viszonyok alapján ismerje meg, s megelégszik közönségesen azzal, hogy nagy vonásokban jegyezze az egyes viszonyokat.

Jelen értekezés tárgyát egy ily gyakorlati vámpolitikai jelenség képezendi, melyet Ausztriában „Appreturverfahren“, Németországban „Veredlungsverkehr“, Franciaországban „admission temporaire“, Svájcban „trafic de perfectionnement“ alatt ismernek, mi pedig „kikészítési eljárásnak“ nevezhetnénk.

A kikészítési eljárás a védvámrendszer és a concurrentia szülöttje. A védvámrendszer célja az ipart nagyra növeszteni

a külföldi concurrentia távoltartása által, azaz a külföldi árúkat vámokkal sújtani, s ekkép a belföldi czikkeknak a belföldi piacot biztosítani. De midőn ezt teszi, midőn arra törekszik, hogy a belföldön csak a belföldi ipar concurráljon s a külföldi ipar concurrentiájának távoltartása következtében biztos belföldi piacot akar teremteni, egyuttal megnehezíti a belföldi ipar helyzetét a külföldi piacokon, nehezíti a belföldi iparczikke concurrentiáját a külföldön, szóval a belföldi ipar exportképességét bizonyos tekintetben csökkenti, sőt tönkre is teheti.

Tekintsük a dolgot gyakorlatilag. Létezik gabnavám; a malmok a buzát a vám által némileg megdrágult áron szerzik meg, külföldi buzát csak is a vámmal magasabb áron kaphatnak; a belföldön nem terem elég buza, kell belföldi buzát vásárolniok, a vám által megdrágult buzaár a liszt árában is kell, hogy kifejezést nyerjen, a liszt megdrágul; a belföldi piacon e megdrágulás nem bír nagy jelentőséggel, mert a concurrentia viszonyait semmiben sem alterálja, a belföldi malmok mind hasonló körülmények közt dolgoznak; de az exportnál más viszonyok állnak be; ha ugyanis az export-vidéken az említett buza vámentesen szerezhető meg: a belföldi malom a vám erejéig rosszabb versenyhelyzetben van, s könnyen meglehet, hogy az export megszűnik. — A gabnavám tehát nehezíti a liszt-exportot. Ép úgy mondhatjuk, hogy a vasvám nehezíti a vasárúk exportját; a szövetek vámja nehezíti a ruha exportját; a fonalak vámja nehezíti a szövetek exportját stb. stb.

Erős védvámi rendszereknél és nagyobb iparral bíró államokban csakhamar rá is jöttek ezen visszás következményekre, és kezdetben azzal segítettek a dolgon, hogy kiviteli praemiumokat, és később visszvámokat (drawback) adtak iparczikke kivitelénél. A most szabadkereskedő Nagybritánia védvamos korszakában (1730—1770) vámjövédelmének gyakran felét visszvámok és kiviteli praemiumokra adta. Így 1750-ben 3.6 millió font st. vámjövédlemből 1.8 m., — 1755-ben 3.7 m. vámjövédlemből 1.9 m., — 1770-ben 4.7 m. jövédlemből 2 m. font st. visszvám és kiviteli praemium fejében fizettettek ki. — Franciaországban a kiviteli praemiumok a beviteli vámok 23.7%-kát vették igénybe 1832-ben, 23.9%-kot 1848-ban, 32.4%-kot 1862-ben. — Az északamerikai egyesült államokban most is

adnak elég jelentős visszámokat több iparcikknél, pl. selyem-árúknál, vászonneműeknél, vasárúknál stb.

Az újabb nemzetközi forgalmi jog mindazáltal a kiviteli praemiumok megszüntetését követelte. Igen természetes, hogy akkor, midőn a szabad verseny és kereskedelmi előnyök kölcsönös biztosítása céljából az általános jelszó kereskedelmi szerződések kötését követelte, s midőn a nemzetek a természetes viszonyok előnyét helyezték első sorban a concurrentia alapjául, lehetetlen volt külön praemiumok fentartását megengedni, s a praemiumokat, tehát külön állami támogatást és segélyezést a szabad versenyben dominálni hagyni. A praemiumok rendszere így Európában az utolsó évtizedben teljesen megszűnt, s ha praemiumok még előfordulnak, csak rendszerint vagy öntudatlanul vagy árutakon, különféle más ürügyek alatt adatnak.

A visszámok is nagyjából megszűntek, illetőleg teljesen átalakult módon szerepelnek. A visszámok, azaz bizonyos árúért fizetett vámoknak az árúk feldolgozása után s kivitel esetében részben történő visszaszolgáltatása számos visszaélésre adott alkalmat; az állam pénzügyei szenvedtek, s az egyes adózó polgárok egyenetlen megterhelése volt a visszámok rendszerének következménye, főképp miután a forgalmi eszközök gyors kifejlődése következtében a behozott árúk, s az azokból előállított árúk ellenőrzése nagy nehézségekkel járt.

A visszámokhoz nagyban hasonló és az újabb kereskedelmi viszonyokban elég bajt okoznak az u. n. adóvisszatérítések; ezek a belső fogyasztási adórendszerrel adó alá eső tárgyak kivitelénél előforduló visszatérítések, melyek a visszámokkal minden tekintetben azonosak, és csak annyiban különböznek azoktól, hogy a visszámoknál megvámolt árú, tehát külföldi termény, az adófizetésnél megadózott árú; azaz belföldi termény kap visszatérítést.

A visszámok (és részben a kiviteli praemiumok) helyébe a kikészítési eljárás lépett, ugyanazon céllal és törekvéssel, a belföldi iparcikkek exportképességének biztosítása végett.

Ezen vámeljárás lényege következő. Vám alá eső árút kellő biztosítékot nyújtó iparosnak a fennálló vám tényleges lefizetése nélkül be szabad hozni, de oly kötelezettség mellett, hogy előre meghatározott idő alatt az árumennyiségből nyerhető

iparozik, és pedig a mennyre lehet, annak konstatálása mellett, hogy az iparozik csakugyan a behozott és nem a belföldön szerzett anyagból készült, külföldre vitessék; ellenkező esetben a behozott árúért járó vám megtéríttessék.

Ezen eljárás majdnem tökéletesen azonos a visszámokkal; lényegében ugyanaz, csak alakszerűségben különböző. Mert míg a visszámoknál az illető nyersanyagnak a külföldről való behozatalát az iparozik kivitelénél egyszerűen az annak idejében lefizetett beviteli vámnyugtával igazolja, s ennek alapján nyer visszámot, — a kikészítési eljárásnál maga a vámhivatal konstatálja a később átalakított alakban kivitelre szánt cikk behozatalát, s így az újabb módozat, épügy mint a visszám, a külföldi anyagnak vámfizetés nélküli feldolgozását akarja lehetővé tenni, csak hogy ezt minden egyes esetben külön ellenőrzés és külön engedély mellett kívánja megengedni.

A kikészítő eljárás most a legtöbb államban divatos. Az osztrák-magyar vámterületen már a jelen század elején több cikknél, s különösen a határvidékek előnyére szokásos volt. Újabb időben, főképp a Németországgal kötött szerződés óta, igen nagy jelentőségre is vergődött. Vámterületünkön — épügy mint más államban — a kikészítési eljárás külön és sokszor valóban szükkeblü szabályokhoz van kötve, melyeknek szoros megtartása épen arra céloz, hogy a visszámoknál tapasztalt és a kiucstárra hátrányos viszonyok lábra ne kaphassanak.

Vámszabályainkban szorosán meg vannak határozva a tárgyak, melyeknél a kikészítési eljárás alkalmazható. Ide tartoznak a többiek közt különösen a vászon fehérítés, mángorlás, festés és színnyomatás végett; — fémedények és fémeszközök kijavítás, vagy oly átalakítás végett, mely előbbi alakjukat annyira meg nem változtatja, hogy fel ne lehessenek ismerhetők; régi ruhák kijavítása, szövetek ruhák készítése végett; — kelmék fehérítés, festés és színnyomatás végett stb.

A kikészítési eljárás szabályai szerint az árúk ugyanazon vámhivatalnál viendők ki, a melynél a kikészítés végett behozott árú kezeltetett; — az illető vámhivatalnál a kikészítés végett behozott árú, a végből, hogy annak idején felismerhető legyen, vajjon a kész iparozik csakugyan a behozott árúból készült, megjelölendő, s ha az a tárgy természeténél fogva talán nem

lehetséges, a tárgy részletesen és körülményesen leírandó; — a tárgyak kivitelére az árubehozatalnál alkalmas határidő szabandó, mely mindazáltal egy évnél hosszabb nem lehet; — a kikészítésnél az ipar természete következtében előforduló súlynagybodás (pl. más árúk hozzákeverése következtében) vagy súlyvesztés (pl. gabnának lisztté őrlésénél stb.) előre meghatározandó s az iparcikk kivitelénél ez figyelembe veendő.

Az osztrák-magyar vámterületen az 1867—77-ki évtizedben a szabad kereskedelmi irány uralma alatt a kikészítési eljárásnál is kevésbé nehézkes alakiságok alkalmaztatnak. A kikészítés több és több cikkeknel engedtetett meg; így míg előbb a gabona őrlés végett leginkább csak határvidékek javára volt bevihető, most az ország belsejében működő nagy malomvállalatok is részeltettek e kedvezményben; — nyers vas, vasárúk készítése végett vámmentesen bocsáttatott be; a nyers bőrök kivitelénél a vámkerületekben a szokásos kiviteli vám nem szedetik, ha e nyers bőrök a vámkülzetben csáváztatnak stb. stb.

A kereskedelmi szerződések kötésével a kikészítési eljárás előnyei még nagyobb kiterjedésben honosittatnak meg; míg előbb a kikészítési eljárás csak egyszerű vámelőnyt biztosít — most ugyiszlván kétoldalu előnyök váltak divatosakká. Azaz előbb (illetőleg bizonyos cikkeknel jelenleg is) a kikészítési eljárás előnye csak abban áll, hogy a feldolgozás végett behozott cikk a behozatalnál nem fizet vámot, s az állam nem törődött azzal, vajjon a kivitelnél, illetőleg a más országokba való bevitelnél szedetik-e vám vagy sem. Ha egy szabóműhely Romániába való kivitelre dolgozik, a kikészítési eljárás mellett az illető ruha készítéséhez való kelme külföldről vámmentesen behozható, maga a ruha azonban Romániában a különben rendszeres vám alá esik. — A kereskedelmi szerződések által meghonosított kikészítési eljárás nemcsak a bevitelnél, hanem a kivitelnél is biztosítja a vámmentességet, azaz az illető áru nemcsak a vámterületbe való behozatalánál, hanem a rendeltetési helyére, mint elkészített cikknek más vámterületbe való bevitelénél is vámmentes. Ha például Ausztriában szőtt pamutkelme színnyomatás végett Németországba vitetik, ezen osztrák kelme Németországban beviteli vámot nem fizet; — a nyers kelme a német nyomdában elkészül s mint kikészített áru az osztrák-magyar vámterületre

hozatik, ekkor ismét a mi vámterületünkbe is vámmentesen hozható be. Ez utóbbi eljárás természetesen csak szerződési viszony mellett képzelhető, és nálunk a német, a svájci és az olasz szerződés által egész sora az árúknak ily kikészítési előnyöket élvez.

Mily jelentőséggel bír a kikészítési eljárás vámterületünkön: kitűnik az ezen eljárás szerint kezelt árúk forgalmából. Kikészítés végett ugyanis

	behozott		kivitetett				
1854. évben	4.2 millió frt,		1.0 millió frt értékű árú.				
1855. »	7.1	» »	1.6	»	»	»	»
1856. »	13.3	» »	3.1	»	»	»	»
1857. »	11.5	» »	3.2	»	»	»	»
1858. »	13.7	» »	3.7	»	»	»	»
1859. »	7.1	» »	3.2	»	»	»	»
1860. »	3.2	» »	2.9	»	»	»	»
1861. »	6.7	» »	4.4	»	»	»	»
1862. »	9.1	» »	4.8	»	»	»	»
1863. »	9.5	» »	10.2	»	»	»	»
1864. »	10.7	» »	10.9	»	»	»	»
1865. »	9.5	» »	7.2	»	»	»	»
1866. »	10.8	» »	5.3	»	»	»	»
1867. »	9.5	» »	7.6	»	»	»	»
1868. »	10.0	» »	10.1	»	»	»	»
1869. »	10.7	» »	9.9	»	»	»	»
1870. »	10.3	» »	11.3	»	»	»	»
1871. »	11.7	» »	13.0	»	»	»	»
1872. »	17.6	» »	15.3	»	»	»	»
1873. »	17.2	» »	15.0	»	»	»	»
1874. »	16.5	» »	14.7	»	»	»	»
1875. »	23.1	» »	15.6	»	»	»	»

A kikészítési eljárás közgazdasági jelentőségét vizsgálva, fő jellegét szabad kereskedelmi irányában kell keresni. Lerontja a protectio által követelt gátok egy részét, a mennyiben bizonyos föltételek mellett a különben vám alá eső árúnak vámmentes behozatalát megengedi; lerontja a vám által a szabad tevékenységnek szabott határt, s a belföldet a külfölddel egy területté alakítja. — Ezen főjellegénél fogva természetesen határozottan

ellenkezik a védvámi törekvéssel, s minél magasabb a védelem, annál kevésbé illik bele a vámrendszerbe, föltéve, hogy az szigorú következetességgel keresztül viendő.

A most jellemzett fővonal közelebbi fölvilágosítása példák által könnyen lehetséges. A nyers vas mázsánként 25 krnyi vámmal védetik a külföldi vas ellen; mihelyt kikészítés végett a nyersvas külföldről vámmentesen behozható, a belföldi vas-termelők a szándékolt védelemtől megfosztatnak, s bizonyos tekintetben a külföldi nyersvassal versenybe lépnek. A pamut-kelme, mely a belföldön szövetik, de a külföldre szinnyomatozás végett kikészítési eljárás mellett kivitetik, s mint szinnyomatos kelme mázsánkénti 30 frtos vám lefizetése helyett vámmentesen jön be, megfosztja a belföldi ipart azon védelemtől, melyet a védvámrendszer számára biztosított. A mint tehát védvámi törekvések jelentkeznek, azonnal a panaszok közt a kikészítési eljárás elleni panasz is szerepel, és a hazai ipar tönkretételéről szóló ismeretes frázisok a kikészítési eljárás ellen is felhozatnak.

A szabad kereskedelmi rendszer hiveinek a kikészítési eljárás előnyeit, vagy talán jogosultságát tüzetesebben magyarázni nem szükséges. Ez eljárás legalább bizonyos tekintetben létesíti a szabad forgalmat, s így ha a szabad kereskedelmi rendszer hiveinek kifogása lehet a rendszer ellen, csakis annyiban lehet, hogy kivételt képez. Minden intézkedés, mely által e kivétel nagyobb körű lesz, mely által az eljárás kevesebbé nehézkes, kevesebbé faggató és hosszadalmassá tétetik, e részről kész örömet fogadtatik.

Hogy a védvamosok részéről a kikészítési eljárás ellen támasztott panaszokat kellő alakjukban méltathassuk, okvetlenül szükséges ez eljárás különböző alakjait külön külön fontolóra venni, és pedig vizsgálat alá veendő a kikészítési eljárás azon módozata, mely egészen egy nemzet intézkedésétől függ, — s utóbb azon módozat, mely két nemzet vámügycit érinti.

Egy vámterület autonom intézkedésétől függő kikészítési eljárásnál a feldolgozandó nyersanyag vámmentesen hozható be, s feldolgozás után az illető iparcikk külföldre viendő. Nem említve itt a leginkább a határforgalom, illetőleg a határos vidékek egymásközti élénkebb szomszédos közlekedésében mu-

tatkozó kikészítő eljárást, pl. ruhák kijávitását, szalmának s nádnek székekké való feldolgozását, kávének pörkölés végetti behozatalát stb., mely forgalom épugy, mint a közvetlen határos forgalom átalában sajátságos természetű és így külön megítélést és kivételes helyzetet igényel, a nagyobb, illetőleg nemzeti forgalomra különösen a gabonának lisztté, a nyersvasnak vasárúkká, és a szöveteknek ruhákká való készítése bir nagy jelentőséggel.

Az osztrák-magyar vámterületen ezen czikkeknél eddig védvamos szempontból kifogások és panaszok nem emeltettek. A gabnaarak vámmentes behozatala amugy is csak bizonyos határok felé, jelesül (a Romániával kötött szerződés életbe lépte előtt) különösen az oláh gabnára nézve engedélyezettett; gabnakereskedésünk s termelőink részéről ezen okszerű intézkedés ellen annál kevésbbé lehetett kifogást tenni — a mint eddig nem is történt — mint hogy egyedül ezen intézkedés által vált lehetségessé némely szüktermésű években nagyterjedelmű lisztiparunkat kivitelképes állapotban s átalában tevékenységben tartani. Örlés végett behozatott a kikészítési eljárás kedvezményei mellett:

1873. évben	976,500	mázsa gabna,	közte	756,300	m. buza.
1872. »	1.190,700	»	»	1.093,000	»
1871. »	283,200	»	»	206,200	»
1870. »	246,000	»	»	161,300	»

Vas és vasrészek földolgozás végett a kikészítési eljárás mellett kevesebb arányban hozatnak be, tényleg csakis akkor fordulnak gyáraink ezen eljáráshoz, ha a belföldi telepekből elegendő vasat nem nyernek. Kimutatásaink szerint vas és vasból való félgyártmány az említett czélből behozatott:

1873. évben	50,800	mázsa,	közte	36,200	mázsa nyersvas.
1872. »	29,800	»	»	<u>24,500</u>	»
1871. »	30,100	»	»	30,000	»
1870. »	58,000	»	»	32,700	»

Speciális magyar szempontból érdekes, hogy a budai Ganz-féle vasöntöde egy ízben nagyobb mérvben vette igénybe a kikészítési eljárást kérgöntetű kerekeinek előállítására. Miután a kikészítési eljárás ezen neme csak akkor szokásos, ha a belföldi készlet nem elégséges, a védelemre különben nagyon

áhitozó vasgyárosok részéről ezen kedvezmények ellen eddig panasz nem emeltetett.

Legnagyobb jelentőséggel bír az osztrák-magyar vámterületen az autonom elhatározás alá tartozó kikészítési eljárást igénybe vevő iparágak közül a ruhakészítés. Számszerű kimutatását az e végből behozott kelméknek nem lehet adni, de köztudomásu dolog, hogy a keleti tartományok számára mintegy 12 millió forint áru ruhák exportáltak, melyeknek nagyobb része a roppant olcsó (habár nem tartós és nagyrészt pamuttal vegyes) angol gyapjuárúkból készül. Livorno volt azon hely, mely a kelet felé előbb nagy mértékben ruhákat szolgáltatott. A kikészítési eljárás felhasználása által kezdetben Pozsony, utóbb azonban különösen Prossnitz és főképp Bécs a ruhaszükséglet fedezését keleten magához ragadta. Az osztrák gyapjuiparosok ezen eljárás ellen, ha nem is erélyesen, de félhalkan itt-ott mégis felszóltak. Fájlatják azt, hogy a belföldi szabóipar a belföldi tartományok számára nem használja föl az osztrák gyapjuárúkat, — feledik azonban azt, hogy az osztrák gyapjuipar bizonyos kelméket (jelesül a téli kabátnak való Praesident, s a kabátoknak és nadrágoknak való Pylot és Union-Cloth-féle szöveteket) oly roppant olcsó áron elő nem tudja állítani, a mint azt a keleti piac a ruha árában követeli. Az így felmerült egyes elvett követelések teljesítése, illetőleg a kikészítési eljárásnak megszüntetése egyszerűen azt eredményezné, hogy a keleti piac által kívánt olcsó ruhák jövőre az osztrák-magyar vámterületen előállíthatók nem volnának, s a kelet ebbeli szükségleteit másunnan szerezne be, azaz eddigi 12 millió forintnyi kivitele megszűnnék, és így sem a gyapjuipar, sem a ruhaiparnak előnye a változástól nem lenne, hanem igenis amugy is nem szilárd helyzetünk keleten még inkább gyöngülne.

A mint láttuk, a kikészítési eljárásnak eddig említett módzata vámterületünkben komoly ellenzésre nem talált. De ennek részben fő oka abban található, hogy a most említett eljárás tényleg kivételesnek tekintetik, és meglehetősen nehézkes alakiasághoz köttetik; csak bizonyos ipartelepeknek adatik engedély a vámmentes behozatalra, sőt sok esetben az engedély magától a ministeriumtól kérelmezendő; a pénzügyi küzegek az engedély

fölhasználását szigoruan ellenörzik, az annak idejében ígért kivített határozottan követelik, a behozott árúnak azonosságát a kivitt árúban a mennyire lehet constatalni igyeksenek, szóval az ily eljárásnál előforduló visszaéléseket a mennyire lehet akadályozzák.

E nem eléggé szigoru vámeljárásból magyarázható, hogy majdnem ugyanazon tárgyaknál Franciaországban hatalmas mozgalom fejlődött ki, mely a kikészítési eljárást a francia ipar részére veszélyesnek mondja. A két főiparág, melynél Franciaország 1838 óta a kikészítési eljárást alkalmazza: a malomipar és a vasipar; és itt a szerint, a mint szabadelvü vagy védelmi irány volt túlnyomó a kormányban, más és más eljárás volt alkalmazásban. A szabadelvü iránynál a kikészítési eljárás akkép engedtetett meg, hogy a behozott nyers anyag azonossága a kivitelnél nem vizsgáltatott meg, hanem csak az, valjon a behozott mennyiségnek megfelelő mennyiségü iparcikk vitetik-e ki, vagyis nem az azonosság (l'identité), hanem az egyenlőség (l'équivalent) képezte a vizsgálat tárgyát. Így történt azután, hogy a vámvisszatérítésre igényt adó okmányok (acquits à cantion) a forgalom tárgyává váltak, s a tőzsdén s a nagyobb piacokon eladattak; sőt hogy sok esetben a külföldi megrendeléseknél a francia gyár kikészítési eljárásra engedélyt szerzett, habár jól tudta, hogy belföldi anyagból fogja az iparcikket gyártani, külföldi nyersanyagot vásárolt s azt egy harmadik gyárnak szolgáltatatta át, magát a kiviteli okmányt pedig Párisban ismét egy másik vállalatnak adta el. Ezen szabadelvü intézkedés, melyet 1861. augusztus 25-én honosítottak meg, a malomiparra nézve igen kedvezően hatott, mig ugyanis 1861. évben 380,900 métermázsa gabna hozatott be örlés végett, 1862-ben már 845,000, és 1873-ban 1.944,600 mázsa hozatott be kikészítés végett, és ugyanazon években kivitetett mint a behozott mennyiségből készült liszt 1861-ben 194,900 métermázsa, 1862-ben 605,700 métermázsa és 1873-ban 1.145,400 métermázsa. A franciaországi védvamosok mindazáltal ezen intézkedések ellen fölszólaltak, azt a belföldi gabna-termelésre nézve veszélyesnek mondák, és főkép a kincstár érdekét helyezvén előtérbe, a belföldi adózóknak a külföldi fogyasztás előnyére való megterheltetését vélték látni; sikerült

is törekvésük annyiban, hogy 1873. október 18-án az eljárás azon megszorítás mellett engedtetett csak meg, hogy a vámmentesen behozott gabnából készített liszt azon vámhivatalnál viendő ki, melynél a vámmentes gabona kikészítés végett behozatott. Ezen intézkedés hatása a következő számokból vehető ki:

1874. évben behozatott	1.190,000 mm.	s kivitetett	822,000mm.	liszt
1875.	»	»	572,000	»
				»
1876. első 11 hónapjában	1.260,000	»	»	602,000
				»

Ezen egyszerű intézkedés ily rohamos hanyatlást eredményezett, pedig még a gabona azonosságának igazolása a kivitelnél nem követeltetik és a kikészítési engedélyek adásvevése most is, mint azelőtt, megengedtetik. Az említett eredménnyel szemben, a most tervezett új francia tarifa meghonosításával, az előbbi szabadelvű eljárás szándékoltatik ismét visszaállíttatni.

Nem oly szerencsések a vasiparosok. Franciaország vasöntődei főképp a kikészítési eljárás előnyei mellett fejlődtek nagyra és emelkedtek valóban világhírűekké. De ép a vasgyárak — illetőleg azok, melyek ez eljárás előnyeiben nem részesülhetnek — törekedtek mindig a szerintök igazságtalan és csak a nemzeti ipar fejlesztésére akadályt képző eljárás megszüntetésére, vagy legalább is megszorítására. A jelszó itt is az „identique“ bebizonyításának az eddigi „équivalent“ helyébe leendő meghonosítása. Franciaországban ugyanis a déli vidékeken levő vasgyárak, melyek a külföld számára nagyban dolgoznak, kikészítési eljárásra szereznek jogot, de az ennek fejében vámmentesen behozható nyers vasat az északi vidékeken fekvő telepeknek adják el, mint melyek közelebb fekszenek a külföldi vasbányákhoz. Ennek következtében azonban az északi és a keleti vidékeken fekvő vaskohók nagy versenynyel küzdenek; e vidékek kohászai a helyzet jellemzésére nézve hangosan kiáltják, hogy Franciaországban nem a vas kereslet és kínálata határozza meg a vas árát, hanem a kikészítési engedélyek kereslete és kínálata; ha sok vasárú vitetik ki, a nyers vas behozatali engedélyei nagyobb mennyiségben kínáltatnak, s így a nyers vas ára csökken, vagyis ép akkor, mikor több vas kell, csökken a vas ára és ellenkezőleg. A vaskohászat hangosan követeli, hogy a védvám, melyet a vámtarifa a vasbányászatnak a vám felállítása által nyújtani óhajt, ily álutakon

ne rontassék le. Nem ellenezik a kikészítési eljárást, de igenis ellenezik annak elfajulását az „equivalent“ rendszerét és a „titres à caution“ adásvevését. A jelenlegi válságos helyzet — mint másutt, ugy Franciaországban is — hatalmasan támogatta a protectionismust, és a „conseil superieure du commerce“ javaslatára valószínűleg meg is fog szüntettetni a kivételes kedvezmény.

Talán helyén lesz itt azon mozgalomról is megemlékezni, mely a legutóbbi időben Németország iparosai közt a francia kikészítési rendszer ellen keletkezett, és mely a francia eljárásban egyszerűen kiviteli praemiumok nyújtását látja. E mozgalom reánk nézve is jelentőséggel bír, mert ez adott első okot a német kormány részéről legközelebb tervezett ugynevezett vissztorlási vámok (Retortions-Zölle) eszméjére. A német iparosok ugyanis a francia liszt és vasárúk kivitelét praemiumok által mondják pártfogoltak, minthogy a francia gabnából, illetőleg vasból készült liszt- és vasárúk a kikészítési eljárás által némi kedvezményben részesülnek. Ennek megértésére vegyük a következő példát. Egy francia malom kikészítési jogot nyert 100,000 mázsa gabua vámmentes behozatalára, a melyért különben a rendes vám például 20,000 frank volna; a malom azonban e jogát egyszerűen másnak adja el, természetesen valamivel olcsóbban, vegyük 15,000 frankon, és saját maga belföldi gabonát öröl; ily módon tehát a kivitelnél tényleg 15,000 franknyi praemiumot élvez. — Német számítás szerint a vasnál a kikészítési eljárás által, és pedig rúdvasnál 100 kilogrammonként 1 frank és öntött vasárúknál 1.85—1.95 frank praemiumot élveznének a francziák.

Áttérünk már most a kikészítési eljárás második nemére, mely két állam vámügyi kedvezményeit veszi igénybe, és követeli, hogy az illető nyers anyag bevitele az egyik országban, de azután az abból elkészített áru a másik országban vámmentes legyen. Ez eljárás alkalmaztatik különösen fonalaknál szövetek készítése végett, és szöveteknél: jobb és teljesebb további kikészítés, tehát fehérítés, festés és színnyomatozás végett. És ezen eljárás az, mely az osztrák-magyar vámterületen legnagyobb jelentőségű. Ugyanis kikészítés végett

évben	behozott	kivitetott
1855.	2.8 millió frt érték,	1.3 millió frt érték
1860.	4.6 » » »	1.6 » » »

évben	behozott	kivitetett
1865.	7.7 millió frt érték,	4.0 millió frt érték.
1870.	8.5 » » »	10.6 » » »
1871.	9.7 » » »	12.3 » » »
1872.	12.5 » » »	14.6 » » »
1873.	12.8 » » »	14.1 » » »
1874.	14.2 » » »	13.9 » » »
1875.	15.5 » » »	15.1 » » »

Különösen a pamutszöveteknél hangzik a panasz, s itt vélik az osztrák iparosok magukat és az ország közgazdasági viszonyait leginkább veszélyeztetve. Kikészítés végett ugyanis

évben	behozott	kivitetett
1860.	1,811 mázsa	17,975 mázsa
1865.	1,316 »	21,643 »
1868.	5,041 »	45,717 »
1869.	2,439 »	47,572 »
1870.	2,378 »	43,436 »
1871.	2,603 »	45,684 »
1872.	2,972 »	59,874 »
1873.	3,352 »	57,177 »

Az óriási emelkedés, mely főképp újabb időben a kikészítés végett Németországba vitt pamutkelméknél mutatkozik, szemben a majdnem stationarius bevitellel, az utóbbi években Ausztriában kifejlődött védvámterhekvéseknél a kikészítési eljárást is támadás céljává teszi. A kelmék legnagyobb része szinnyomatás végett vitetik Augsburg, Berlin, Elberfeld s legújabbban Elsass és Lotharingia gyáraiba, és ez fáj az osztrák nyomda-műhelyeknek. Nézetük szerint a kikészítési eljárás a) pénzügyi, b) ipari és c) általában közgazdasági szempontból hátrányos.

Pénzügyileg hátrányos, mert megvonja az államtól a szinnyomatós kelmékre kirótt vámok jövedelmét, így 50,000 mázsanyi kikészített kelménél, a vámot csak 30 frttal véve fül, 1,500,000 frtnyi vám megy veszendőbe. Különösen felemlitik, hogy sok esetben a kikészítési eljárás egészen külföldi kelme és anyag olcsóbb vám mellett behozatalára használtatik, úgy, hogy a belföldi iparnak semmi előnye sincs az eljárásból; történik

gyakran, hogy külföldön készült szövet mint nyers kelme Ausztriába hozatik, megfizeti a vámot (ez esethen 16 frtot), azután ismét kikészítés végett külföldre vitetik, s onnan mint szinnyomatos kelme vámmentesen jön ismét vissza; ez eljárásnál a külföldi iparos szinnyomatos kelméjét 30 frtos vám helyett 16 frtos vám mellett hozza be, és ekép a kincstár rovására 14 frtnyi nyereséggel dolgozik.

Ipari tekintetben hátrányos, mert elvonja a belföldi iparostól azon sok munkát, mely a külföldi telepeken elkészített szöveteknek a belföldön elkészítése által kinálkozik; világos ez a belföldön levő nyomdaműhelyekre nézve, mert ezek elvesztik a külföldre nyomás végett vitt nagymennyiségű kelmét; világos ez továbbá a szinnyomás számára dolgozó más ipartelepekre nézve, milyenek a keményítőgyárak, festőszerek előállítói, a rajzolók stb. stb., mert a szinnyomás kisebb lévén, munkájuk is kisebb lesz; de világos ez magára a szövő iparra nézve is, mivel ez annál nagyobb nyereséggel dolgozhatik, minél közelebb lel czikkeire nézve kelendőséget, azaz ez esetben minél közelebb esik hozzája a szinnyomási műtét, mert a messze külföldi telepre szinnyomás végett való kivitel költségeibe kerül, melyek a nyers kelme előállítási költségeinek részévé lesznek, s így a szövő nyereségét kisebbitik. De legnagyobb hátránnyal bír a kikészítési eljárás az által, hogy a vámvédelmet meghinsítja; a vám a belföldi szinnyomást bizonyos fokig (pl. 14 frt erejéig) védi, a kikészített kelme behozatala megsemmisíti e védelmet, mert a kikészítési eljárás útján behozott szinnyomatos kelme vámmentes.

Hátrányos végül általános közgazdasági tekintetben, mert a belföldi telepeket nagymennyiségű munkától megfosztván, megakadályozza a munkásosztály szaporodását, jólétüknek emelkedését, a belföldi nyers anyagoknak földolgozását s a belföldi tőkék alkalmazását. Érdekes e részben azon számítás, melyet egy osztrák memoire e célból tett; szerinte az 1875-ben a külföldön kikészített 729,804 vég pamutkelméhez szükséges volt

7298	mázsa búzakeményítő	119,614	frt értékben
2433	› pörkölt keményítő	51,239	› ›
4866	› burgonyakeményítő	54,986	› ›
1824	› dextrin	36,279	› ›

292	mázsa tojás fehérje	64,582	frt értékben
1022	» vér fehérje	130,867	» »
146	» casein	7,527	» »
7298	» szappan	150,484	» »
3649	» szóda	36,235	» »
1824	» timsó	14,866	» »
7298	» sósav	28,681	» »
3649	» kénsav	19,151	» »

összesen 739,427 frt értékű iparcikk. Ezen anyagok előállításához kellett volna

20,321	mázsa buza
59,550	» burgonya
5.256,000	darab tojás
136,266	» ökör vére
6,082	mázsa faggyu.

És mindez elvész, Németország javára!! Követelik tehát a kikészítési eljárás megszüntetését vagy legalább ugynevezett appreturvámok alkalmaztatását úgy, hogy a kikészített cikkek körülbelül a jelenlegi vámok felét fizetné.

A pamutkelmék kikészítése ellen s a két állam közt kölcsönösen biztosított kikészítési eljárás ellen fölhozottak körül azonban alapos és a közgazdaság természetéből folyó érvek nem lehettek; egyedül a kikészítési eljárás visszaélései ellen felemelt vádak igazoltak, de visszaélések minden berendezésnél fordulnak elő, ezért magát az ügyet kárhóztatni még nem kell és nem lehet, hanem igenis arra kell törekedni, hogy az intézmény a visszaélésektől felmentessék.

A fölemlített hátrányok mind csak akkor mutatkoznának, ha vagy a kikészítési eljárás mellett behozott szövetek mindenestre akkor is fogyasztatnának az eddigi mennyiségben, ha az eljárás nem nyujtaná előnyeiket, és ha oly kétségenkívüli bizonyos volna, hogy a belföldi ipar mindenestre képes oly olcsón és oly jól a kelmék kikészítésére, a mint az eddig a külföld részéről történik. — De ép ez nem történhetik, mert ha lehetséges volna, ha a kikészítési eljárás a belföldi iparnak s a fogyasztóknak semmi előnyt nem nyujtana, önként minden intézkedés nélkül is megszűnnék az.

A pamutkelmék kikészítési eljárása lényegileg a színyomási ipar különböző fejlettségétől és sajátságától függ.

Iparilag s főképp műiparilag előrehaladt országokban a szinnyomás a műizlés legnagyobb követelményeinek is eleget képes tenni; a rajzoktatás és a jó képtárak, iparmuzeumok és más gyűjtemények, ügyes és leleményes mustrarajzolókat szolgáltatnak; a vegyészeti ipar fejlettsége a különböző színárnyalatokhoz szükséges és leginkább alkalmas elkészítési módozatokat nyújtja; maga a pamutipar erőteljes állapota pedig megengedi, hogy rajzokra s vegyészeti találmányokra nagy összegek fordittassanak, s ez által a szinnyomási iparhoz okvetlenül szükséges mellék- és segédiparok kellő és jövedelmező foglalkozást nyerjenek. Mindehhez járul még az, hogy az egyszer nagy ügyességgel és izléssel előállított mustra, meglevén a nyomásra való henger (mint a nyomásnál legköltségesebb alkatrész), aránylag olcsó a mustrának nyomatása, s körülbelől mindegy akár 1000 akár 10,000 vég kelme kerül nyomás alá — holott hasonló mustrának egy másik ipartelep által való beszerzése már magában megdrágítja a nyomást, illetőleg a kelmét. Ennélfogva igen természetes, hogy a haladtabb iparkikészítés végett magához vonzza a kevésbé haladott ország szöveteit. Ezt megakadályozni, azaz azt mondani, hogy a belföldi szöveteket nem szabad a külföldi ipar által kikészíttetni, s arra hatni mesterséges uton pl. védvámokkal, hogy a belföldön nyomattassék még a belföldön szőtt kelme, lehetetlen. És ha mesterséges uton (tehát a kikészítési eljárás megszüntetik) vagy magas védvámok által a külföld szinnyomatása meggátoltatik, az eredmény abban fog mutatkozni, hogy a belföldi szövőipar nem talál annyi munkát, mint eddig, a külföldi nyomdák nyers kelméket más vidékekről fognak szerezni, a belföldi fogyasztás pedig, mely mégis a divat parancsainak, tehát a külföldi hatalmas gyárak dessineureinek kénytelen vagy legalább szokott hódolni, továbbra is külföldön nyomatott kelmét fog használni, melyet vagy a csempészkedés segélyével szerez meg, s így a kincstárt s a becsületes üzletet károsítja, vagy pedig a drága vámok fizetése mellett hoz be külföldről, tehát a fogyasztás megdrágul. Világos példa erre nézve az osztrák-magyar vámterület 1850. előtti korszaka. Akkor pamutkelmek a kereskedelmi forgalom számára külföldről behozhatók nem voltak, és mégis valamennyi kereskedelmi üzlet telve volt külföldön készült, s különösen szinnyomatozott kelmékkel; akkor az

osztrák ipar ép a prohibitív rendszer következtében és mert általában a műizlés még igen fejletlen volt, a divatkelmék előállítására teljesen képtelen vala; nem használt tehát a prohibitio; sőt midőn egy ízben a csempészet meggátlása végett a határőrizet szigorubbá tétetett, rövid idő múlva csak azt vették észre, hogy a prohibált kelmék még olcsóbbakká lettek; a szigorubb intézkedés ugyanis a csempészeti praemiumot kezdetben emelte, e praemium a csempészeti üzletet nyereségesebbé tette, több egyén vállalkozott e szép üzletre, s azzal természetesen a csempészet díja csökkent s a kelmék ismét olcsóbbakká lettek. Nemsokára megszűnt a prohibitio s magas védvámok léptek helyébe, melyek idővel mérsékeltek; s ime e rendszer alatt s az 1854. óta szokásos kikészítési eljárás mellett az osztrák szinnyomdaipar annyira fejlődik, hogy például Leitenberger híres Cosmanosi gyára a continensen legtöbb vég kelmét szinnyomatoz, ugyanis

Leitenberger Cosmanosban készít évenként	400,000	végét.
Dollfus Mieg Mülhausenben	»	» 350,000 »
Liebermann Berlinben	»	» 300,000 »
Schlieper és Baum Elberfeldben készít évenként	250,000	»

És ugyan mi érdeke volna az osztrák szövészetnek, hogy kelméit a külföldre küldje, ha a belföldi nyomdák is szinnyomatozhatnak azokat?! A reichenbergi takács mindenesetre szívesebben vinné árúját a közeli osztrák gyárba szinnyomás végett, mint hogy a messze Elsassi vagy más német gyárba küldje, és az oda és visszahozatallal drágítsa czikkeit.

A rokoniparok ép arra törekszenek, hogy egymást kiegészítsék, s így egymást kölcsönösen erősebbekké tegyék, s ha véletlenül az egyik vámterület határán belül a teljes elkészítés nem lehetséges, a szomszéd vámterület illető iparait keresi fel, s így magának és rokoniparának előnyére van. Így küldi pl. Svájc évenként 4—5 millió forint értékű finom pamutszöveget (mousselinet, bobbinet és tüllt) Vorarlbergbe himzés végett, a vorarlbergi ügyes és szegény nép olcsóbban és szebben készíti el az illető szöveteket; — így küldi különösen Szászország, valamint a Cseh- és Morvaországgal határos egyéb német tartományok nagymennyiségű lenfonalát (mintegy 36—40,000 mázsát) Cseh- és Morvaországba, hogy azokból

vászonárúk készüljenek, melyek Németországban kerülnek fogyasztásra; — ezzel szemben Ausztria Németországba küldi pamutszöveteit színnyomatás végett, és onnan nyeri színnyomá-
sos kelméinek legnagyobb részét.

Mindezen oldalról tüzetesen megfigyelve a körülményeket és az eredményeket, azon következtetést kell vonni, hogy a kikészítési eljárás, — még pedig azon nemciben is, melyeknél a teljesen elkészült iparcikk a belföldön jön fogyasztás alá — a belföldi ipar és közgazdasági állapotoknak nagy előnyére van, és hogy tulajdonképp magának a védvám rendszernek szellemével is teljesen összhangzatos. A védvámi rendszer hívei is mindig azt állítják (öszinteséggel-e vagy sem, ez más kérdés), hogy a vámvédelem csak az ország viszonyainak megfelelő iparágaknak bizonyos ideig való támogatására szolgál, és csak ezért törekszik a külföldi iparcikkek távoltartására. Ezen törekvésében ugyan annyira megy, hogy egy iparcsoport valamennyi ágait fokozatos és rendszeres fejlődésre bírja, s ennél fogva szövőiparnál a takácsot ép úgy mint a fehéritőt, festőt és színnyomót egyaránt erőssé és virágzó üzletezővé kívánja tenni; — mert azon föltevésből indul ki, hogy az ipar csak úgy virágozhat, ha valamennyi csoportjai egymást kölcsönösen támogatják, hogy pl. a takács csak akkor lesz képes biztos jövőre és világconjuncturái válságoktól függetlenül állandó üzletre szert tenni, ha a szövetét tovább feldolgozó fehéritő, festő és színnyomatózó telepek benn az országban oly állapotban vannak, hogy az előállított szövetek, bármily mennyiségben szolgáltatassanak is át azok, mindig benn a belföldön teljesen kikészíthetők. De mihelyt a közt kell választást tenni, hogy bármi oknál fogva, tehát az okból is, mivel a belföldi ipar egy ága nem oly erős, hogy az ipar más ága által előállított cikkek ösz-
szes mennyiségét feldolgozni képes, külföldi üzlettelepekre szorul a belföldi iparosság egyik része, vagy a külföldi ipart kell igénybe vennie külföldre szánt cikkeinek előállítására szükséges félgyárt-
mányok megszerzése végett, — ekkor megszűnik minden védelmi törekvés alapja, mert a védelemnek rendszeres követelése ez esetekben azt eredményezné, hogy az illető egyes iparágak a belföldi gyárak fejletlensége mellett tönkre mennének.

MATLEKOVITS SÁNDOR.